

Omtvistade tekniker som utmanar etiken

CONTESTED TECHNOLOGIES.

Xenotransplantation and human embryonic stem cells.

211 sidor.

Författare: Anders Persson, Stellan Welin.

Förlag: Nordic Academic Press; 2008.

ISBN 978-91-85509-05-8.

Xenotransplantation var namnet på ett hett medicinskt forskningsområde på 1990-talet. Tekniken att transplantera över gränsen mellan olika arter, från djur till människa, hårbärgerade många möjligheter. I transplantationsvärlden förväntades inte minst lösningar på problemen med organbrist. Vid millennieskiftet 2000 hade forskningen om xenotransplantation likväl tappat fart. Framför allt hade varningarna för virusmitta tagit udden av den tidigare så lovande forskningen. Ungefär samtidigt började ett nytt forskningsområde få luft under vingarna. Stamcellsforskningen hade en ambitionsnivå som liknade sin föregångares och dessutom fördel av att arbeta med uteslutande humant material.

Sociologen Anders Persson och filosofen **Stellan Welin** har skrivit en intressväckande bok om bakgrunden till och de sociala och etiska förutsättningarna för de två medicinska forskningsområdena. I bokens inledning riktar förfat-

tarna uppmärksamheten mot en speciell aspekt av den biomedicinska forskningen i fråga, nämligen på vilket sätt xenotransplantation och stamcellsforskning kom att bli omtvistade teknologier (contested technologies). Deras egen forskning ansluter sig därmed till en speciell gren som undersöker forskningskontroverser av olika slag.

Kapitel 2 innehåller inledningsvis en redogörelse för olika historiska exempel på xenotransplantation. Kapitlet diskuterar därefter de olika riskscenarier och reglerande åtgärder som xenotransplantation kom att kopplas

till. Viktig för att förstå varför själva teknologin förlorade sitt attraktionsvärde är upptäckten av det endogena retroviruset PERV och forskarnas förslag till att införa ett globalt moratorium för forskningen. Kapitel 3 borrar i en etisk fråga som 1990-talets xenotransplantationsforskning ställdes inför och som också har allmängiltig betydelse: När och hur ska man i en forskningsprocess inleda kliniska försök på människa?

Kapitel 4 fokuserar den kontroversiella frågan om human embryonal stamcellsforskning vara eller icke-vara. Kapitlet är i huvudsak en genomgång av de debatter som förts och de beslut som fattats i den omtvistade frågan i Storbritannien, Sverige och USA. Katolska kyrkan och abortmotståndare profile-

rade sig tidigt som determinerade motståndare till den aktuella forskningen. Till skillnad från inom xenotransplantation har det däremot inte funnits några uttalade motståndare till stamcellsforskningen bland forskarna själva.

I kapitel 5 diskuteras ett fenomen som berör både xenotransplantation och humana embryonala stamceller: forskningens kommersialisering. Att införa ekonomiska incitament i forskningen är på många sätt nödvändigt, men innebär också en rad sociala och etiska dilemman. Kapitlet undersöker närmare relationen mellan de kommersiella krafterna och de förutsättningar som gäller i forskarvärlden.

Det avslutande kapitlet är en diskuterande sammanfattning där författarna ur ett samhällsperspektiv jämför villkoren för xenotransplantation och humana embryonala stamceller. Kapitlet summerar också kring de frågor som rests angående forskningens kommersialisering. Vidare diskuteras hur allmänheten kan involveras i processen. Författarna kritiserar den vanliga uppfattningen att mer information i en sak nödvändigtvis ska leda till mer positiva attityder.

Boken behandlar ett angeläget ämne och är pedagogiskt skriven. Författarna har ambitionen att på ett allmänbegripbart sätt genomlysna de två medicinska forskningsfältens sociala och etiska utmaningar. Boken kan med fördel läsas såväl av intresserad allmänhet som av studerande på olika utbildningar i medicinsk etik och vetenskapshistoria.

Markus Idvall

fil dr i etnologi, Lunds universitet

➔ Människans musikaliska hjärna ...

obegripliga uttrycket om den armamputerade pianisten med »barkartad frigörelse... av det lättretliga området i stumpen« (»cortical disinhibition... of the excitable area of the stump«, alltså frikoppling... av aktivitet i hjärnbarken i området motsvarande stumpen).

Den enarmade pianisten – Paul Wittgenstein, som förlorade sin högerarm i första världskriget och beställde pianokonserter för vänster hand av flera kompositörer, ett önskemål som bland andra Ravel hörsammade – har blivit titel på den

svenska utgåvan. Det är att göra våld på en så elegant titel som »Musikofili« – vad ligger bakom förlagets och översättarens beslut att göra så? Knappast rädsla för svåra facktermer; i boken är de många utan att förklaring ges – kommissur, parahippocampal, ideationell, eidetisk, för att nämna några. Snarare ett försäljningstrick för att uppnå en analogi till succén »Mannen som förväxlade sin hustru med en hatt«? Brombergs förlag är inte ensamt om tricket – på tyska lär boken heta »Der einarmige Pianist«. (Rekordet vad avser förstöring

av en god originaltitel är kanske Victor Borges »My favorite intermissions«, som på svenska gavs ut som »Musik, det är fullt det«!)

Mina kritiska synpunkter är relativa randanmärkingar. Sacks' bok är, föga oväntat, en elegant exposé över några av den mänskliga hjärnans märkvärdiga funktioner och en av dess mest hänförande prestationer – fenomenet musik.

Jan Fagius

överläkare, neurologikliniken, Akademiska sjukhuset, Uppsala